

INVANDRARE & MINORITETER

Nr 5-6, december 1993. Årgång 20

REDAKTION

Chefredaktör och ansvarig
utgivare **DAVID SCHWARZ**
tel 08-642 82 30

Samepolitiken i Sverige:

Kränkande politik

HUGH BEACH

När det svenska sametinget invigdes i år i Kirunas stadshus i närvaro av Kungen och Drottningen låg tre samer i ett litet tält utanför i protest mot något som av många samer ansågs vara ännu en kränkning av deras rättigheter från statens sida. Detta utspelade sig under FN:s år för ursprungsbefolkningar. Protesten gällde inte sametinget i sig utan ett tillägg till den proposition som låg till grund för inrättandet av ett samiskt parlament i Sverige.

IMER-forskning

I den debatt om småviltjakten i fjällen som förts i svenska massmedier har flera påståenden framförts som framstår som motsägelsefulla och minst sagt förvirrande. Ståndpunkterna sträcker sig från påståendet att detta är bland de grövsta kränkningar av samernas rättigheter till påståendet att i praktiken har inget nytt inträffat att svenska staten alltid haft laglig rätt att göra vad den nu gör. Varför har då frågan i dag antagit sådana proportioner att en hungerstrejk pågår och att hot om våld framförs? Att försöka reda ut argumenten och klarlägga kedjan av historiska händelser är en svår uppgift. På de följande sidorna ska jag försöka frilägga konfliktens olika delar. Den är förstas en del i ett större sammanhang av konflikter, en

historia av intern kolonialism som måste ses ur detta perspektiv för att kunna förstås.

Till att börja med måste man konstatera att Högsta Domstolen har reglerat samernas jakt och fiske i domen i Skattefjällsmålet år 1981. Följande synpunkter kommer att utvecklas i artikeln: Samerna kan verkligen ha äganderätt till markområden i norra Sverige men bortsett från detta har de exklusiva jakt- och fiskerättigheter i de områden som har avvittrats för dem, dvs områden ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen, dock inte på enskild mark. Dessa rättigheter skyddas dessutom i grundlagen, regeringsformen kapitel 2 paragraf 18 om expropriation och, åtminstone enligt en ledamot av HD, också av regeringsformens kapitel 2 paragraf 15 som behandlar förbud mot rasdiskriminering.

Den 15e december 1992 antog Sveri-

ges demokratiskt valda riksdagsledamöter – ingen av dem same – en proposition (prop. 1992/93:32) av största betydelse för det samiska folket. Situationen var bisarr: trots att en grupp traditionellt klädda sameungdomar gjorde sitt bästa för att väcka uppmärksamhet i riksdagens plenisal innan de med våld släpades ut ur lokalen, så framstod riksdagsledamöterna som helt oberörda av deras protest. De var tvärtom övertygade om att de gjorde en storartad insats för det samiska folket. De kunde äntligen tillgodogöra sig resultatet av en tioårig utredning om samernas rättigheter vilken haft till uppgift att stärka samernas kultur och försörjning med tanke på det intrång som skett på deras landområden.

Samerättsutredningen hade som uppgift att lägga fram förslag om en genomgripande ny svensk samepolitik. Denna politik skulle ta hänsyn till HDs dom i Skattefjällsmålet, där samernas rättigheter enligt urminnes hävd erkändes, och anpassas till det ansvar Sverige påtagit sig för ursprungsbefolkningar och minoriteter när internationella avtal ratificerats. Vidare skulle man överväga inrättandet av ett svenskt sameparlament i överensstämmelse med de redan existerande sametingen i Norge och Finland.

I samerättsutredningens direktiv ingick att överväga:

Vikten att stärka samernas legala ställning i fråga om renskötsel.

Frågan om huruvida en demokratiskt vald sameorganisation skulle inrättas.

Behovet av åtgärder för att stärka det samiska språkets ställning.

Senare utvidgades direktiven till att även omfatta samernas situation som ursprungsbefolkning.

Skattefjällsmålet förbigicks

Utredningen försökte sig emellertid inte på den nödvändiga historiska analysen av samernas rättigheter. Dess utgångspunkt var en justering av samernas rättigheter – de facto behandlade som privilegier – till föreställningar om vad som krävs för att upprätthålla den samiska kulturen i vad som förhoppningsvis skulle vara politiskt acceptabelt för en majoritet av befolkningen. Samernas principiellt viktiga framgångar i Skattefjällsmålet förbigicks. Medan HD hade fastslagit samernas speciella och exklusiva rättigheter till markanvändning grundade på

besittning och urminnes hävd – rättigheter som innefattade såväl jakt och fiske som renskötsel – så framhärskade utredningen i att betrakta enbart samebyarnas medlemmar – mindre än tio procent av den samiska befolkningen – som de enda som kunde utnyttja sina rättigheter.

Dessutom framhärskade utredningen i uppfattningen att samernas rättigheter är uttömmande reglerade i 1971 års rennäringslag (RNL), en lag som tillkom mer än tio år före den HD-dom som fastställde samernas exklusiva rättigheter till vissa former av resursutnyttjande. Utredningen utgick alltså från en rättslig grund – föreställningen om samiska privilegier snarare än samiska rättigheter – som senare avvisats av HD och fortsatte att understödja RNL år 1971, där jakt- och fiskerättigheter betraktades enbart som ett bihang till rätten att bedriva renskötsel. Samer som inte har för avsikt att idka renskötsel är inte ens tänkbara som kandidater till medlemsskap i en sameby och kan därför inte utöva sin urminnes rätt till jakt och fiske fristående från renskötsein.

Under behandlingen i riksdagen av proposition 32 höll utbildningsminister Per Unckel ett eldande tal som handlade om att det var hög tid att inrätta en demokratiskt vald församling för samerna. Den proposition som gav samerna deras länge efterlängtade sameting berövade dem emellertid också deras ensamrätt till jakt och fiske i renbeteslandens året-runt marker. Så snart propositionen offentliggjordes antog de största sameorganisationerna en resolution som uppmanade till ett accepterande av förslaget om ett sameting men ett förkastande av alla andra delar av förslaget, åtminstone fram till dess att sametinget kunde samlas för att diskutera dessa viktiga frågor. Deras argumentation utgick ifrån att det uttalade syftet med ett sameting måste vara just att få möjlighet att uttrycka sin åsikt om detta de viktigaste förändringarna av samelagstiftningen och om tillämpningen av domen i Skattefjällsmålet från 1981. Om ett sameting inrättades utan denna möjlighet skulle dess syfte förfelas.

Svenska Samernas Riksförbund (SSR) klargjorde också att samerna inte på något vis motsatte sig, och aldrig hade motsatt sig, en utvidgning av andra gruppers tillgång till jakt och fiske så länge denna utvidgning skedde

de Ru/Mira

i samernas regi och i samklang med samernas försörjningsmöjligheter. SSR lade fram dokumentation för att visa på detta redan före propositionens tillkomst (SSR, brev till regeringen, jordbruksdepartementet, 7 februari och 27 april 1992). Dessa brev ignorerades och nämndes inte i regeringens presentation av propositionen. SSR krävde också att Per Unckel skulle förtydliga sitt slappa uttalande angående att samerna krävde "groteska" licensavgifter. Kort sagt ifrågasatte samerna statens åsikt att den nya jaktpolitiken var en sista utväg när samerna hade visat sig vara omedgörliga. Trots detta och trots att konfiskeringen av samernas jakt- och fiskerättigheter betraktades av dem som var insatta i frågan som valfläsk till de icke-samiska väljarna – samerna har inte majoritet i någon kommun – så antogs propositionen.

Verklighet och dröm

Vid flera offentliga framträdanden har Per Unckel lugnat dem som ifrågasatt om samernas jakt- och fiskerättigheter inte ändrats med att den icke-samiska befolkningen har legitima intressen som måste tillgodoses och att staten bara genomför sina egna jakt- och fiskerättigheter på kronans mark – något som staten alltid har haft rätt att göra.

Bortsett från detta var det mycket som propositionen inte innehöll. Den följde inte samerättsutredningens förslag att i grundlagen skriva in ett erkännande av samernas speciella status som en ursprungsbefolkning; den föreslog inte heller en lag som skulle göra samiskan till ett officiellt språk i frågor rörande renskötsel och andra samiska angelägenheter. Den ratificerade inte heller ILOs konvention 169 rörande urbefolkningars och stamfolks rättigheter (vilket Norge gjort). Den återställde inte fiskesamernas rättigheter. Trots att man i ord erkände HDs utslag i Skattefjällsmålet, där det slås fast att samernas urminnes rättigheter är grunden till deras rätt att utnyttja naturresurser, klargjorde inte propositionen hur dessa rättigheter hade kommit att begränsas till enbart renskötsel medan den jakt och det fiske samerna bedrivit sedan urminnes tider betraktats endast som en bisyssla till renskötseln. Många icke-renskötande samer med rättigheter enligt urminnes hävd, utan tillhörighet i någon sameby, har därför inte

kunnat utnyttja sina rättigheter, vare sig det handlat om fiske, jakt eller renskötsel.

Trots att propositionen brändes i protest mitt framför TV-kamerorna var allmänheten i stort sett nöjd med att regeringen uppmärksammade FN:s år för urbefolkningar genom att inrätta ett sameting. I och med grundandet av sametinget följde den svenska regeringen Finlands exempel – där ett sameting tillkom 1973 – och även Norges, som så sent som 1989 grundade sitt sameting. Invigningen av det svenska sametinget är en fråga som funnits på den politiska dagordningen under många år och genomförandet framstår som anmärkningsvärt, mer på grund av att det skedde så sent än därför att det kan ses som en förtjänst hos den nuvarande regeringen. Dessutom har det svenska sametinget fått en mycket svag organisatorisk ställning. Officiellt är det en myndighet underställd regeringen, och statliga direktivtvång. Den kan därför inte inleda en rättslig process mot staten, var-

ken nationellt eller internationellt. Trots att sametinget ska konsulteras i alla frågor som rör samerna har det ingen egentlig makt.

Detta innebär inte att de svenska samerna förkastar sitt nybildade sameting utan bara att priset har varit högt och att dess utgångsläge är ogynnsamt. Samernas förhoppning är förstås att sametinget så småningom ska vinna respekt och verkligt inflytande. Detta är givetvis en förutsättning för den stora drömen om ett pansamiskt parlament med representanter från de nationella sametingen i Norge, Finland, Sverige och till och med Ryssland. De ryska samerna kämpar hårt för att kunna bilda ett ryskt sameting på Kolahalvön. Skulle de inte lyckas i sin kamp förrän i en avlägsen framtid bildas antagligen en nordisk sameriksdag inom några få år.

Förvirrade påståenden

Det talas ofta om att en handfull samer inte kan få kontrollera naturresurserna

Lindstedt/Mira

inom ett område som utgör en tredjedel av Sveriges landyta! Enligt Per Unckel har samernas rättigheter när allt kommer omkring inte inskränkts. Han har hävdat att samerna har tagit ut "groteska summor" vid upplåtelsen av jakt- och fisketillstånd och att staten därför var tvungen att ingripa för att skydda den icke-samiska befolkningens rättmätiga intressen. Att de stora skogsbolagen i motsats till samerna har rätt att sköta sin egen tillståndsgivning utan statligt överinseende och att dessa bolag ofta tar ut höga marknadsmässiga priser för sina tillstånd, är fakta som man på ett lägligt sätt bortser ifrån. När det handlar om att staten ska skydda andra gruppers intressen är det samma som får betala notan och avstå från marknadsmässig prissättning. Det är först helt nyligen som medlemmar i samebyar engagerat sig i företagsbildningar utanför samebyn för att komma runt de regler som begränsar samebyarnas verksamhet till enbart renskötsel. I och med de nya jakt-

reglerna har en viktig inkomstkälla vid sidan av den hårt reglerade renskötseln försvagats.

Per Unckel har lovat att den nya jakt- och fiskepolitiken ska omprövas efter ett år för att man ska kunna se om den haft så förödande konsekvenser för rennärningen som motståndarna förutspått. Faktum är att statliga företrädare har framfört argumentet att den nya jaktpolicyen innebär fördelar för den icke-renskötande samiska befolkningen, och att den kommer att medföra ett närmande mellan dem och de renskötande samerna. Men om det är så att samernas rättigheter inte inskränkts och om det finns en spricka som måste överbryggas, varför är då såväl de renskötande som de icke-renskötande samernas organisationer så enigt förbittrade? Varför en hungerstrejk i Kiruna? Och varför var det nyinvidga sametingets första åtgärd att uttala sin brist på förtroende för regeringens sameminister Per Unckel?

Ett vanligt argument som framförs är att även om samerna hade exklusiva jakt- och fiskerättigheter så var det faktiskt på tiden att detta ändrades: möjligtvis är regeringen skyldig samerna en viss kompensation men sannerligen ingen ursäkt. Den nya jakt- och fiskepolicyen hotar inte samernas etniska överlevnad, påstås det, och detta är det enda som skulle rättfärdiga en utestängning av icke-samiska jägare. Även om detta argument är viktigt att ta hänsyn till så lyckas det inte fånga konflikten djupare dimensioner som i högre grad handlar om statens behandling av samerna än om konsekvenserna av en ny policy.

Det är min åsikt att statens behandling återigen har visat sig vara orättfärdig och skamlig. När det gäller samernas missnöje med de nya reglerna för jakt och fiske är det dessutom så att så länge konsekvenserna inte är helt klarlagda hotas samernas försörjning och intressen. Det värsta tänkbara behöver inte inträffa, men det finns knappast några mekanismer för att förhindra en sådan utveckling.

Det är mycket oroande att statens hållning gentemot samerna – eller brist på kännedom om lokalt förankrade förhållanden – återigen har ställt den samiska lokalbefolkningen i motsatsförhållande mot den svenska lokalbefolkningen och olyckligtvis klumpat ihopp den svenska lokalbefolkningen med alla övriga icke-samiska svenskar

oavsett bostadsort, oavsett behov och önskemål när det gäller resursutnyttjande – baserat t.ex. på husbehov, kommersiella intressen eller rekreationssändamål. Dessa två typer av lokalbefolkning – samer och svenskar – med skilda rättigheter i lag har till viss del motsatta intressen men de har också mycket gemensamt och jag tror att de kan finna en fungerande lösning om det bara görs en klar skillnad mellan olika typer av resursanvändare (inte bara mellan svenskar och samer, renskötare och icke-renskötare) och olika typer av resursanvändning. Jag har i andra sammanhang presenterat förslag på sådana lösningar med exempel från andra länder och trots att detta inte är rätt tillfälle att redogöra för dessa exempel, vill jag bara nämna att det finns fullt genomförbara alternativa lösningar som tar hänsyn till den svenska lokalbefolkningens behov. Det är synd att deras rättmätiga behov har kommit att stå i spetsen för en politik som tillkommit för att till stor del tillfredsställa önskemål av rekreation hos välbärgade utsocknes stadsbor från södra Sverige – kanske till och med utlänningar.

Jakt- och fiskerätt

Falskt påstående 1: Samernas rätt till jakt och fiske har förblivit intakt. Detta är ett bestickande påstående. Det är som att säga att en husägare har intakt sin rätt att bo i sitt hus samtidigt som man ger samma rätt till 50 nya hyresgäster. Jo, de renskötande samerna har fortfarande rätt till jakt och fiske på sina året-runt marker, men nu har staten givit kronan samma rätt på samma marker. Detta innebär inte bara att samernas rätt utsätts för konkurrens utan också att många fler jägare med hund rör sig inom renbetesmarkerna. Dessa jägare är inte nödvändigtvis vare sig delaktiga i eller kunniga om renskötsel och därför stör de samernas verksamhet. Även om samerna reagerat kraftigt och om vissa av dem har hotat att försvara sina jakträttigheter med våld så är det förstaeligt att de första incidenter som rapporterats till polisen i början på jaktsången handlade om störda renar.

Falskt påstående 2: Tja, är det inte Kronans mark och har inte staten jakt- och fiskerättigheter som vilken annan markägare som helst trots att samerna av urminnes hävd fått detta speciella privilegium till resursutnyttjande? Trots

Per Unckels uttalande i en TV-debatt med diskrimineringsombudsmannen Frank Orton med innebörden att "både du och jag vet att enligt svensk lag är detta kronans mark" gav HDs dom i Skattefjällsmålet en helt annan bild. Sammanfattningsvis kan sägas att denna dom innehöll två huvudsakliga aspekter: den ena innebar att man slog fast de erforderliga villkoren för att tillerkänna samerna äganderätt till de landområden de traditionellt brukat; den andra reglerade huruvida området ifråga uppfyllde dessa villkor.

Fastän samerna inte fick tillerkänt äganderätten till det omtvistade Skattefjällen så lyckades de ändå slå fast viktiga principer vad gäller villkoren för att fastställa äganderätten till land – villkor som även nomader kunde uppfylla. HD var medveten om att dessa villkor kunde komma att uppfyllas av samerna beträffande andra landområden. Aktuell historisk forskning tyder på att samerna tidigare – av kronan – betraktades som markägare, en omständighet som styrker deras krav. Det kommer troligen inte att dröja länge förrän nya processer angående samernas landrättigheter är under uppsegling.

Annan upplåtelse ogill

Även om det är viktigt att utmana myten om kronans allomfattande äganderätt till marker inom Sameland så är det lika viktigt att förstå att frågan om äganderätt inte är det enda relevanta när det gäller samernas rätt till jakt och fiske. Dessa rättigheter har sin grund i urminnes hävd och är inte knutna till äganderätt. Dessutom har – som noggrant redovisats av bl a Tomas Cramér och Gunnar Prawits – samernas året-runt-områden avvittrats till deras-uteslutande begagnande under senare delen av 1800-talet. Trots att 1928 års renbeteslag på många punkter förnekade samerna deras rättigheter så erkände den åtminstone avvitringsens legitimitet.

"Ej må de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, bete, slåtter, grustäkt, jakt eller fiske eller annan därmed jämförlig nyttighet av lapp upplåtas till annan. Sker ändock upplåtelse, vare den ogill" (Renbeteslagen år 1928, paragraf 56). Begreppet "lapparnas uteslutande begagnande" återfinns i 1971 års rennäringslag och enligt denna så ska

de tidigare lagar som använde sig av detta begrepp gälla också för samebyarnas områden ovanför odlingsgränsen och för renbetesfjällen även om dessa områden kan betraktas som statlig mark. Detta är ju inte alls samma sak som att med hänvisning till att det rör sig om statlig mark avskaffa "lapparnas uteslutande begagnande". Det är ju tvärtom så att man vill upprätthålla de gamla rättigheterna, oavsett om det anses vara statlig mark eller inte.

"Vad i lag eller annan författning betecknas som områden som blivit anvisade till lapparnas uteslutande begagnande skall i stället avse sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och renbetesfjällen" (Rennäringslagen från 1971, Övergångsbestämmelser punkt 2). För att återvända till 1928 års renbeteslag: fortsättningen på paragraf 56 lyder på följande sätt: "Kan inom sådant område upplåtelse av jakt och fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för lapparna, äger Konungens Befallningshavande tillåta annan att mot avgift därstädes jämte lapparna utöva jakt eller fiske" (Renbeteslagen från 1928, paragraf 56)

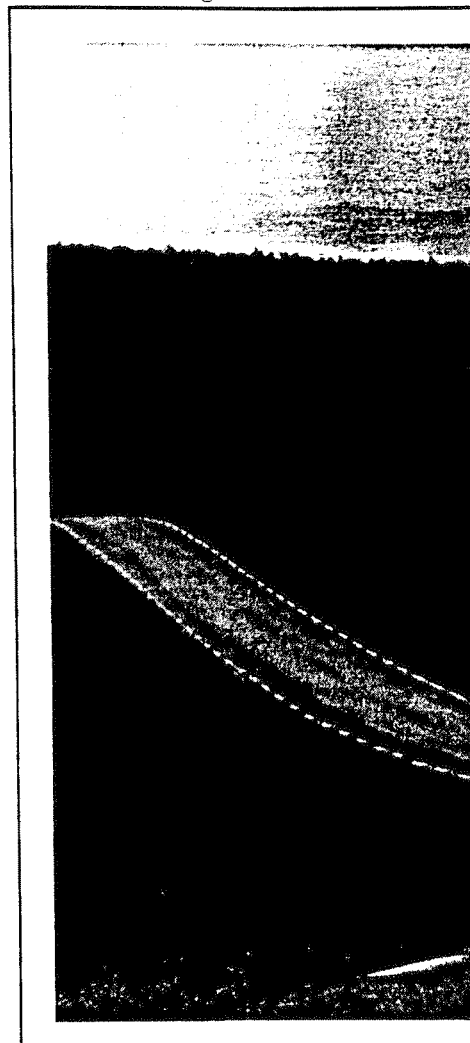
Det är uppenbart att det inte enbart är så att samernas urgamla rätt till jakt och fiske har minskat i omfång och kommit att utgöra ett komplement till rätten att utöva renskötsel, en rättighet som endast kan utövas av samebyarnas medlemmar. Det är också så att staten, både nu och tidigare, har kontrollerat förvaltningen av jakt och fiske. Justitierådet Bertil Bengtsson, HDs referent i skattefjällsmålet har avgivit ett särskilt yttrande om denna fråga. Han anser det diskriminerande att samerna inte får förvalta sin egen jakträtt, ett förhållande som enligt honom strider mot regeringsformens kapitel 2 paragraf 15.

Groteska beskyllningar

Faktum är att denna övertagning av samernas jakt- och fiskförvaltning hade genomförts redan i den första renbeteslagen från 1886, berättigad med följande nedlåtande uttalande: "Betänker man hur föga ägnad ett Lappsamfund är att hålla överläggningar och fatta beslut samt att till gemensamt gagn använda inflytande medel, torde befinnas bäst att åt länsstyrelsen överlämna göromål av dylik art" (Riksdagens speciella kommitté år 1886).

gens speciella kommitté år 1886).

Men om nu staten redan har tagit över förvaltningen av jakt- och fiskerätten hur kommer det sig då att samerna kan ta ut vad Per Unckel påstår är "groteska summor" eller överhuvudtaget några summor alls? I detta ligger förklaringen till en stor del av förvirringen. Via länsstyrelserna tog staten över förvaltningen av jakt- och fiskerätten. Detta innebar inte en fullständig expropriation av dessa rättigheter vilket visas av

följande citat: "Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna" (Renbeteslagen från 1928, paragraf 56). Däremot har länsstyrelserna i stor utsträckning bollat tillbaka tillståndsgivningen till respektive sameby eftersom det är inom den lokala samebyn man känner till de lokala resurserna.

Den uppkomna situationen har bäddat för motstridiga ståndpunkter: Har samerna återupprättat sin fristående

förvaltning av jakt- och fiskerätten – även om den begränsas till samebyarna – och därmed kommit ifrån 1800-talets förakt? Knappast. I stället framstår det som om staten har givit samerna tillstånd att förvalta sina egna rättigheter bara det sker i enlighet med statens riktlinjer. Från regeringens synpunkt är detta kanske att jämföras med att tillåta ett företag att driva vandrarhem i en nationalpark. Om det skulle visa sig att denna privata företagsamhet

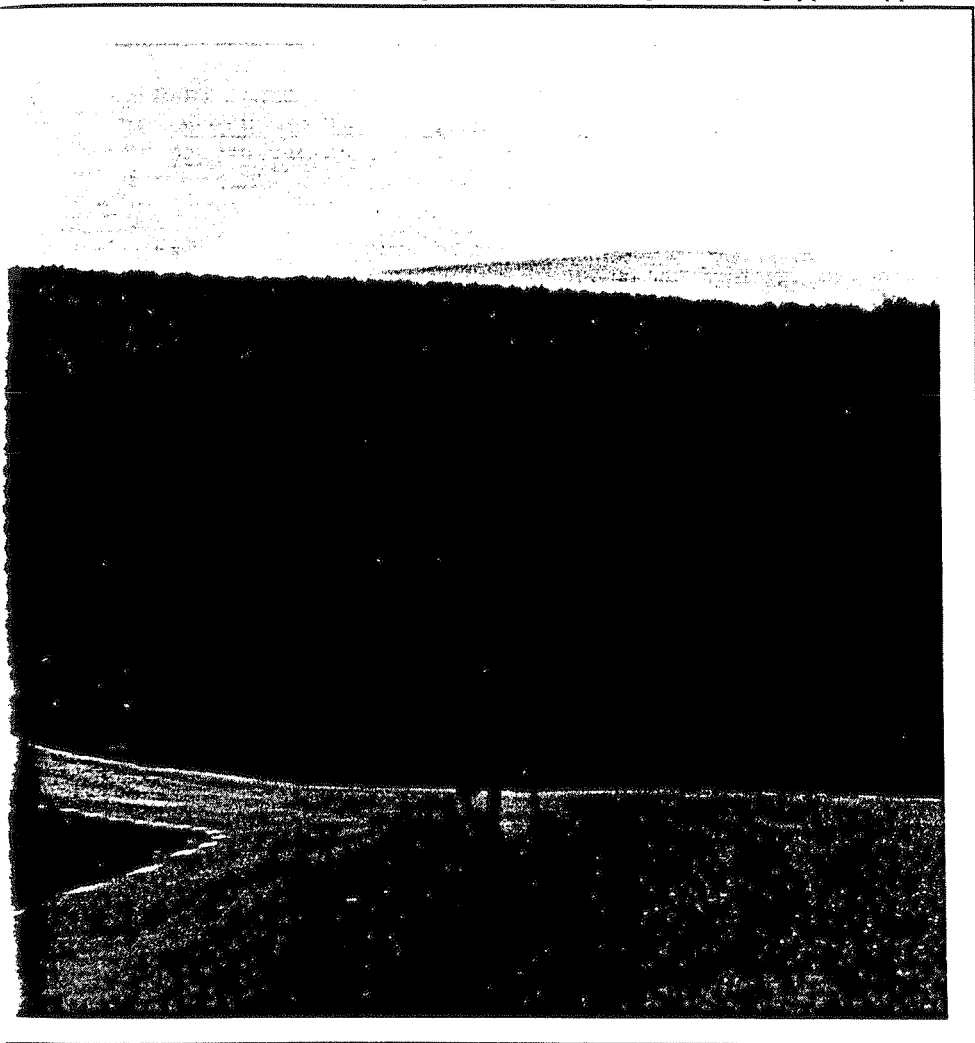
efter antagandet av proposition 1992/93:32 kunde ha skett redan tidigare inom dåvarande lagens ram. Samerna protesterar mot att detta sker nu, men de protesterar också mot mer än en utökad tillämpning av gamla regler. Den väsentliga skildnaden nu är att staten påstår att den förvaltar inte enbart samernas jakt- och fiskerättigheter men att den har parallella jakt- och fiskerättigheter som markägare. Uppenbarligen har begreppet "lapparnas

ligen så att de icke-renskötande samerna kan frestas att betala staten för jakt- och fiskerättigheter och detta skulle kunna sägas uppväga statens politik med parallella rättigheter. Om denna politik överlever kommer den troligen att göra det ännu svårare för samerna att utöva de urminnes rättigheter till jakt och fiske som tillerkänts dem av Högsta Domstolen. Vad dessa samer kräver är att få utöva sin urgamla rätt till jakt och fiske, inte att mot betalning få del i kronans nyvunna och mycket tvivelaktiga rättigheter, rättigheter som ser ut att bli till mer skada än nytta. De icke-renskötande samerna kan tänkas opponera sig mot att deras urminnes rätt koncentreras till enbart de renskötande samerna, men solidariteten med renskötarna i opposition mot staten är fortfarande stark. Det kan tänkas att staten lyckas ena samerna, men i så fall sker detta i opposition mot statens nya jaktpolicy.

Sammanfattning

Proposition 32 är ett försök från statens sida att genomföra en tvivelaktig politik där statens rätt till jakt och fiske existerar parallellt med samernas inom de områden som lagligen har avvittrats till samernas uteslutande begagnande. En förelöpare till denna ståndpunkt finner man i förarbetena till 1987 års jaktlag och proposition 1991/92:134 som behandlar Domänverkets omvandling till aktiebolag. Argumentet som framförs är enkelt: Att kronan är markägare innebär också att kronan är innehavare av jakt- och fiskerättigheter. Samtidigt som man erkänner samernas rätt till jakt och fiske på kronans mark så glöms dessa rättigheters exklusivitet bort på ett lägligt sätt. Propositionen bekräftar i ord men inte i handling HDs erkännande i Skattefjällsmålet av samernas urminnes rättigheter. Den bortser helt ifrån avvitrningen. Eller för att citera Bertil Bengtsson:

"En omdiskuterad punkt där man får intrycket att lagstiftaren inte velat dra konsekvenserna av uttalandena i skattefjällsdomen är rätten till jakt. I varje fall när det var fråga om jakt på statens mark tydde materialet i skattefjällsmålet klart på att samerna av ålder ensamma hade jakträtten (...). Från den synpunkten är det överraskande att man i förarbetena till 1987 års jaktlag talar om att staten som markägare har en jakträtt som får upplåtas" (Skatte-

Nilsson/Mira

missköts kan detta tillstånd mycket väl återkallas. Självfallet är denna liknelse bristfällig eftersom det i frågan om jakträttigheterna är staten som utövar den slutgiltiga kontrollen över samernas förvaltning av sina egna rättigheter, dvs inte statens rättigheter.

Kort sagt, har svenska staten – hur orättfärdigt och nedlåtande det än kan tyckas – redan givit sig själv legala möjligheter att upphäva samebyarnas beslut om jakt och fiske. Den stora utökningen av tillstånden som skett

uteslutande begagnande" ingen innebörd längre.

Falskt påstående 3: De icke-renskötande samerna borde se med tillfredsställelse på den nya jaktförvaltningen eftersom den ger dem möjlighet att jaga utan att de är medlemmar i någon sameby. Detta kan hjälpa samerna att överbrygga konflikter angående tillgången på resurser. I stället för att ena samerna tycks statens nya policy i jakt- och fiskefrågan spela ut den ena gruppen mot den andra. Det är visser-

fjällsmålet och dess efterverkningar. Rovaniemi 1991). Dessutom ger de rättigheter som existerar av urminnes hävd företräde framför senare lagstiftning och dessa rättigheter kan inte heller upphävas av denna lagstiftning utan vederbörlig process eller adekvat kompensation.

Det som är grundläggande när det gäller ursprungsbefolkningars och minoriteters rättigheter är ett erkännande av deras strukturella och kulturella jämställdhet trots ojämlika förhållanden vad gäller antal och inflytande. De demokratiska systemen har själva erkänt de begränsningar som finns inbyggda i alltför förenklade demokratiska system, där makt baseras enbart på röstetal. Begränsningar i majoritetens maktutövning med hänsyn till ursprungsbefolkningar och kulturella minoriteter har blivit normgivande i både nationell och internationell lagstiftning. Det var utifrån detta perspektiv som samerna såg fram emot den nya samepolitiken som ett resultat av same-rättsutredningens långa arbete. Den svenska regeringens respekt för same-

ma återspeglas tydligt i proposition 32! Det nyinrättade sametinget kunde knappast ha fått en mindre grad av självbestämmande, och den nya jakt- och fiskelagstiftningen ser rennärningen – samernas grundläggande livsform och kulturella uttryck – som strukturellt likvärdig med rekreation. Samernas lagliga rätt har offrats för friluftssintressen.

Bortsett från detta hade det sätt på vilket den nya lagstiftningen lades fram – som en blix från en klar himmel och med en konfiskering av samernas ensamrätt till jakt, utan någon som helst kompensation – en anstrykning av förakt. Oförrätten har ytterligare förvärrats av att den nya jaktsäsongens start med de nya upplåtelse i tiden sammanföll med invigningen av sametinget och FN:s år för ursprungsbefolkningar. Som vi har sett var detta inte ett olyckligt förbiseende utan ett medvetet användande av paketlösningssknepet utan hänsyn till samernas protester.

Det som samerna trodde skulle bli en storslagen gest fylld av hänsynstagande och stöd för den svenska ursprungsbefolkningen visade sig vara ett smärt-

På sid 72 publicerar vi literaturltips om samerna.

samt slag i ansiktet. Frågan om "när" och speciellt "hur" utgör tillsammans med frågan om "vad" viktiga faktorer för att förklara samernas häftiga reaktion på regeringens samepolitik. Frågan om jakten har antagit en symbolisk dimension. Den har kommit att markera den vändpunkt varifrån samerna inte tyst kommer att acceptera skamlig behandling, en punkt, där samerna står och kämpar för sin rätt med utnyttjande av att världens blickar riktas mot dem och rustad med sitt nya språkrör. Sametinget, klen i sina maktbefogenheter men övertygande om det bara lyckas göra sig hört. □

HUGH BEACH är docent vid Kulturanthropologiska institutionen, Uppsala universitet. Hans forskning är inriktad på urbefolkningar i norr.

Övers. från engelskan: Ebba Hedlund.